

PROGRAMUL POLITIC
al Partidului Acțiunea Democratică
„Acțiune pentru libertate și bunăstare!”

Cuprins:

Preambul

- 1. Suveranitatea – Poporului**
- 2. Clasă politică democratică, responsabilă și independentă**
- 3. Reforme pentru cetățeni**
- 4. Economie modernă și competitivă**
- 5. Protecție socială echitabilă și nivel de trai decent**
- 6. Reintegrarea țării și a societății**
- 7. Securitate națională și pentru fiecare cetățean**
- 8. Știință, cultură și învățământ de calitate**
- 9. Renașterea și reconstrucția satelor Moldovei**
- 10. Dezvoltare durabilă**
- 11. Integrare europeană cu standarde europene interne**
- 12. Politică externă principială și echilibrată**

Încheiere.

PREAMBUL

La împlinirea a 21 de ani de la adoptarea Declarației Suveranității, poporul Republicii Moldova rămîne doar un izvor, periodic, al suveranității, în loc să devină un purtător real al acesteia. Suveranitatea nu este exercitată în interesul întregului popor. Societatea este dezbinată, iar luptele și interesele politice au adus Moldova în situația cînd instituțiile statului au cea mai mică cotă de încredere.

Oamenii s-au dezamăgit în tot și în toate, problemele vieții sînt aceleași, de 20 de ani, iar puterea rămîne în mîinile clanurilor politico-economice, aflate în permanentă confruntare pentru promovarea intereselor proprii, uitînd de beneficiul public sau chiar atentînd la acesta. Declarații privitor la promovarea reformelor și îmbunătățirea situației cetățenilor auzim permanent. În același timp, sărăcia, lipsa de perspectivă și viitorul incert al copiilor noștri sînt lucrurile care, și în continuare, îngrijorează cel mai mult societatea noastră.

Instituțiile și valorile democratice autentice sînt proclamate, dar nu sînt garantate și aplicate plener. Crizele politice se repetă cu regularitate. Republica Moldova rămîne un stat dezbinat teritorial, iar perspectivele reintegrării sînt incerte. Dezbinarea politică conduce la reapariția elementelor dezbinării sociale, etnice.

Relațiile pe plan extern s-au „monetizat” cu foștii prieteni, iar perspectivele integrării europene rămîn foarte nebuloase, din cauza stării de lucruri în țară.

Situația trebuie schimbată. Moldova are nevoie de o alternativă Democratică, a cărei menire este implementarea unor acțiuni reale de schimbare a situației în plan politic, economic și social.

1. SUVERANITATEA – POPORULUI

Conform Constituției, Poporul Republicii Moldova este unicul deținător al suveranității. Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune nu pot exercita puterea de stat în nume propriu. În realitate, garanțiile și posibilitățile de exercitare a suveranității se reduc și se restrâng, treptat, prin diverse metode și inacțiuni. Astfel, cetățenii nu mai participă în mod direct la alegerea șefului statului. În condițiile când majoritatea alegătorilor pledează de foarte mult timp pentru altfel de sisteme electorale, alegerile în organele reprezentative se desfășoară și în continuare pe baza listelor închise, de partid. Deși este afectată legitimitatea, permanent au loc procese de reducere a pragului de validare a alegerilor, din cauza blocajelor cauzate de interesul mai redus al alegătorilor, absentismul acestora sau votul de protest. Posibilitățile și mecanismele de organizare și desfășurare a referendumurilor inițiate de cetățeni (*referendumuri populare*) sînt limitate, fiind impuse cerințe dificile pentru inițierea referendumurilor, iar în orice condiții decizia finală aparține guvernanților momentului.

În Republica Moldova au eșuat toate încercările de inițiere a referendumurilor populare și unicul referendum național cu caracter juridic. Printre cauzele eșecurilor sînt opunerea puterii, abordările bazate pe interese politice de moment sau pasivitatea alegătorilor. Chiar și atunci, cînd alegătorii au avut ocazia să expună masiv opiniile sale și au susținut anumite decizii, părerea acestora a fost ignorată sau distorsionată de puterea politică. Sistemul de guvernare al Republicii Moldova a oscilat în timp de 20 de ani în cîteva forme combinate și contorsionate: prezidențial cu elemente de sistem semi-prezidențial (1991-1994); semi-prezidențial cu elemente de sistem semi-parlamentar (1994-2000); semi-parlamentar cu elemente de sistem semi-prezidențial (2000-2011). Permanent apar tentative subite de modificări constituționale hazardate, fără a exista o viziune clară asupra formei și a sistemului puterii publice. Reforma constituțională din anul 2000 nu a fost generată de circumstanțe obiective, nu a fost promovată cu girul cetățenilor, a determinat posibilități de uzurpare a puterii de stat și blocaje îndelungate, avînd consecințe negative în diverse sfere ale vieții.

Putem constata, că deși aparatul politic de stat trebuie doar să dețină și să exercite judicios puterea delegată de popor, s-a ajuns în situația cînd aparatul politic se consideră însuși puterea poporului. Situația poate fi schimbată prin redarea suveranității poporului Republicii Moldova și acest lucru implică acțiuni și procese care să asigure: mai multe mecanisme de exercitare directă a suveranității naționale; control electoral extins și responsabilitate sporită a puterii; garanții și protecție împotriva abuzurilor și a uzurpării puterii.

Exercitare directă a suveranității

Mecanismele constituționale și legislativ-normative existente în domeniul inițierii și desfășurării referendumurilor populare sînt complicate, defectuoase și asigură controlul quasitotal din partea puterii politice. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru simplificarea și asigurarea mecanismului de inițiere populară și de desfășurare a referendumurilor populare în probleme de interes major pentru societate și grupuri largi de cetățeni. Rezultatele referendumurilor naționale în anumite probleme de interes major urmează a stabili ori a susține vectorul urmat de stat și societate. Puterea politică a momentului nu trebuie să dețină monopolul deciziilor privind desfășurarea referendumurilor populare, iar deciziile susținute de majoritatea cetățenilor urmează să capete formă juridică obligatorie și executorie, fără autorizări suplimentare.

Pentru realizarea scopurilor menționate, Partidul Acțiunea Democratică va asigura modificarea legislației privind inițierea referendumurilor populare și perfecționarea legislației electorale în partea

referitoare la referendumurile populare de nivel local, regional sau național. Aplicarea principiilor democrației directe va fi perfecționată prin simplificarea și tehnologizarea proceselor electorale, pentru a reduce costurile acestora și a spori posibilitățile de consultare publică frecventă. Partidul Acțiunea Democratică va promova mecanismul inițiativelor legislative populare, examinarea cărora să nu poată fi evitată sau tergiversată, iar votarea în Parlament asupra inițiativelor populare să se realizeze nominal, de către fiecare deputat în parte, pentru a responsabiliza aleșii poporului. Procesele electorale vor fi însoțite de implementarea programelor și campaniilor de informare publică în domeniile de interes major, pentru a asigura vot conștient și informat.

Control electoral extins și responsabilitate sporită a puterii

În prezent sistemul de delegare a reprezentanților puterii implică cetățenii (poporul) practic doar la etapa votării, iar pentru alegeri se propun candidați promovați în condiții specifice, fără posibilități de intervenție publică. Respectiv, alegătorii votează pentru candidați deja desemnați, nu pot modifica candidaturile, adesea nu cunosc bine pentru cine anume votează sau votând pentru anumite persoane – aleg în realitate pe altele, din capul listei. Promovarea candidaților depinde în mare parte de lideri de partid sau anumite grupări de interese, și nu de valoarea și susținerea acestora în rîndurile alegătorilor. Sistemul electoral aplicabil în prezent nu asigură reprezentare teritorială, nici legătură între cei aleși și alegători, acordă posibilități limitate de revocare, în temei la expirarea mandatului și astfel reduce responsabilitatea aleșilor față de cetățeni și comunitatea locală.

Pentru a nu admite în continuare tolerarea practicilor enunțate, Partidul Acțiunea Democratică va asigura mecanisme de exercitare a democrației directe, prin statuarea alegerilor directe, prin vot popular, pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova. Vom promova modificarea sistemului electoral pentru alegerile organelor reprezentative: Parlament și consilii locale, raionale, din sistemul proporțional existent în prezent - la sistem majoritar, iar la etapa de tranziție, vom pleda pentru implementarea unui sistem mixt, o parte mai mică de candidați urmînd a fi aleasă pe baza sistemului proporțional, bazat pe liste de partid, iar o parte mai mare de candidați urmînd a fi aleasă în baza sistemului majoritar, cu circumscripții uninominale. Considerăm necesară revizuirea nomenclatorului funcțiilor publice care în prezent se numesc administrativ, în scopul extinderii numărului demnitarilor publici aleși direct sau indirect. Optăm pentru promovarea posibilităților de revocare a funcționarilor aleși în baza sistemului majoritar, pentru a asigura controlul public permanent asupra acestora.

Democrație participativă contra abuzurilor și a uzurpării puterii

Partidul Acțiunea Democratică nu tolerează ca puterea de stat să fie exercitată abuziv, în detrimentul interesului public, prin metode ce conduc la uzurparea puterii sau care să admită capturarea puterii de stat de grupuri restrînse. În realizarea acestor scopuri, Partidul Acțiunea Democratică va pleda pentru implementarea mecanismelor de participare democratică la inițierea, adoptarea și implementarea deciziilor de către organele puterii de stat de toate nivelele. Adoptarea modificărilor constituționale importante se poate realiza doar cu participare populară masivă, iar modificarea normelor constituționale referitoare la exercitarea puterii de stat, la chestiuni pentru care nu există consens social-politic major – pot fi realizate doar cu aprobare prin referendum popular și dacă sînt susținute de majoritatea alegătorilor incluși în listele electorale. Pentru asigurarea legitimității deciziilor de revizuire a Legii Supreme considerăm oportună menținerea pragului de validare a referendumurilor constituționale și admiterea adoptării deciziilor importante pentru societate și grupuri largi de cetățeni - doar prin consultare publică, transparentă și obiectivă.

2. CLASĂ POLITICĂ DEMOCRATICĂ, RESPONSABILĂ ȘI INDEPENDENTĂ

Partidele politice constituie fundamentul sistemului democratic, dar partidele politice din Republica Moldova nu pot fi considerate un fundament ca atare. Democrația existentă în Republica Moldova, deși este bazată pe sistem pluripartidist, rămîne a fi considerată imitativă, de vitrină, iar rolul partidelor în schimbarea acestei situații nu este posibilă atît timp cît încrederea în partide este foarte redusă, cultura politică nu are nivelul adecvat societății moderne, iar partidele nu au capacități instituționale și nu asigură buna guvernare. Partidele politice sînt percepute ca fiind corupte, cu finanțare netransparentă și obediente intereselor financiar-economice obscure, iar coruperea partidelor conduce spre coruperea alegătorilor. De la partidele politice se cere întrunirea și respectarea unui șir de condiții, promovarea valorilor democratice autentice, pentru a nu admite devieri spre autoritarism. Doar existența clasei politice democratice, responsabile și independente poate contribui la consolidarea democrației și buneii guvernări, iar prioritățile de acțiune în domeniu trebuie să vizeze: finanțarea transparentă și onestă, instituționalizarea partidelor și democrația internă în cadrul acestora.

Finanțare politică transparentă și onestă

Sursele reale ale finanțării partidelor politice în Republica Moldova nu sînt transparente, fiind scoase de sub controlul democratic autentic și eficient, iar aceasta generează fenomene care subminează statul de drept și instituțiile democratice. Printre cauzele principale ale situației deplorabile în domeniul finanțării partidelor se numără în primul rînd lipsa voinței politice și tolerarea situației de către partidele aflate la guvernare în toate etapele dezvoltării politice a țării. Cauzele tehnice se exprimă prin inconsistența și imperfecțiunea cadrului legislativ-normativ și instituțional, prin tolerarea practicilor defectuoase anterioare. Una din cauze este și faptul că partidele politice nu sînt finanțate prin resurse publice, alocate în scopuri și pentru activități menite să sporească responsabilitatea și eficiența partidelor. Lipsa unor sancțiuni proporționale și eficiente pentru încălcările admise în finanțarea politică și campaniile electorale încurajează perpetuarea încălcărilor și reduce în continuare încrederea cetățenilor, contribuind la coruperea lor morală. Pentru că partidele politice reprezintă componente indispensabile ale sistemului democratic, și controlul finanțării partidelor politice este o necesitate obiectivă pentru un sistem democratic.

Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru perfecționarea și reformarea sistemului de finanțare politică și a campaniilor electorale, prioritățile în domeniu fiind asigurarea resurselor din contul colectării cotizațiilor de membru, a donațiilor membrilor și susținătorilor partidului, colectarea publică de fonduri pentru campaniile electorale. Asigurarea transparenței plenare, a controlului independent și eficient al utilizării mijloacelor financiare și a gestionării patrimoniului partidelor sînt măsuri indispensabile pentru combaterea corupției politice. Deoarece membrii partidelor sînt contribuabili și se manifestă activ în diverse sfere ale vieții, entitățile pe care le constituie trebuie să aibă sprijin din contul mijloacelor colectate prin taxe și impozite. Partidul Acțiunea Democratică consideră oportună și necesară asigurarea finanțării publice a activității partidelor politice. Resursele astfel alocate urmează a fi utilizate în scopuri strict determinate și verificate riguros de către organele interne ale partidelor, de către organele de control ale statului, și să fie monitorizate de societatea civilă și mass-media. Cazurile de utilizare neconformă a mijloacelor publice să fie sancționate prompt, pentru a descuraja abuzurile. Rapoartele detaliate privind gestiunea financiară a activității de partid și din campaniile electorale urmează a fi complete și date publicității necondiționat, în termenele legale stabilite. Organele de control intern și toți membrii partidelor urmează să aibă acces la rapoartele de gestiune financiară și a patrimoniului partidului, să poată cere informații suplimentare și să aibă drept de intervenție în cazurile determinate de legislație și statutele partidelor.

Comisiile de cenzori și organele de etică ale partidelor vor fi constituite din persoane cu probitate morală înaltă, iar la formarea și activitatea acestor organe vor fi aplicabile principiul rotației și a verificărilor suplimentare periodice.

Instituționalizarea partidelor și democrația internă în cadrul acestora

Partidele ca entități, structurile acestora, procedurile și comportamentele aplicabile în interiorul partidelor activează permanent, se dezvoltă, acumulează diverse valori. Pentru a fi acceptate și recunoscute în calitate de structuri ce fac parte din procesul democratic autentic, partidele trebuie să întrunească elemente instituționale speciale, cum ar fi baza doctrinară, conducerea instituționalizată și depersonalizată, reguli aplicabile permanent.

Partidul Acțiunea Democratică subscrie acestor necesități și va promova permanent în activitatea sa autonomia organizațiilor de partid, libertatea exprimării și acțiunii în cadrul organizațiilor de orice nivel, principiul de bază urmărit fiind construirea verticalei partinice după formula „de jos în sus”. Membrii de rînd și organizațiile primare trebuie să dețină inițiativa și dreptul de elaborare a deciziilor care îi vizează, să poată promova aceste decizii fără limitări neadecvate.

PAD pledează pentru impunerea reglementărilor clare și obligatorii privind adoptarea deciziilor și desfășurarea acțiunilor, pentru crearea și funcționarea reală și eficientă a structurilor interne ale partidelor. Funcțiile de conducere politică, administrativă și gestiunea financiară în cadrul partidelor urmează a fi separate, iar activitățile în domeniu să fie supuse verificării permanente din partea organelor colegiale ale partidelor. Este obligatoriu să se asigure participarea cât mai largă a membrilor de partid la examinarea și dezbaterile problemelor legate de aspectele organizatorice, financiare, administrative și alte aspecte de activitate internă a partidului. Interesele financiare personale, afilierea corporativă, rudenii și afilierea urmează a fi criterii de apreciere a conflictului de interese în cadrul partidului, la orice nivel al organizării acestuia. Conflictul de interese urmează a fi declarat sau sesizat și va fi soluționat de membrul partidului în privința căruia apare conflictul sau de organele partidului abilitate cu atribuții de asigurare a comportamentului etic.

Criteriile meritocrației trebuie să stea la baza promovării partinice și în organele administrației publice. Pentru a promova democrația internă în cadrul partidelor, PAD consideră oportună și necesară stabilirea mecanismului de vot preferențial în alegeri, astfel ca alegătorul să aleagă nemijlocit candidatul de pe lista partidului, nu doar partidul ca entitate. Înaintarea candidaților la diverse funcții de partid și administrative/publice trebuie să se realizeze în baza organizării alegerilor prealabile, în cadrul organizațiilor teritoriale ale partidului. Urmează a fi promovate constant prevederi privind sistemul de rotație în conducerea partidelor politice și a structurilor acestuia.

Resursele financiare acumulate de organizațiile locale trebuie să se administreze preponderent de aceste organizații, iar finanțarea publică acordată partidului va viza performanțele și implicarea organizațiilor locale.

3. REFORME PENTRU CETĂȚENI

Schimbările care s-au produs în Republica Moldova pe parcursul ultimilor 20 de ani au fost marcate prin declarații despre reformarea economiei, administrației, justiției, sectorului social, a diferitor domenii ale vieții publice, dar efectele reformelor au avut efecte reduse sau chiar impact negativ, conducând la involuții. Republica Moldova are nevoie de reformare profundă, dar reformele și retorica promovării lor pînă în prezent demonstrează că de cele mai multe ori, se dorește și se obține doar schimbarea conducerii sistemului administrativ-juridic-politic, iar însăși sistemul defectuos supraviețuiește. Reformele lansate anterior au afectat negativ și pe termen lung grupuri largi de cetățeni, mecanisme compensatorii nu au fost aplicate, iar rezultatele finale nu au fost pe măsură să recupereze daunele materiale, sociale sau morale produse cetățenilor și societății. Însăși cuvîntul „reformă” a căpătat conotații negative și nu mai constituie o noțiune care poate atrage atenția ori susținerea voluntară și entuziastă. Cu toate acestea, mai multe sfere importante necesită reformare profundă și continuă, iar acțiunile în domeniile vizate trebuie să se realizeze concomitent, rapid și eficient, cu respectarea dezideratului – Reforme pentru cetățeni. Partidul Acțiunea Democratică identifică în calitate de priorități: Reforma administrației publice; Reforma justiției și a organelor de drept; Limitarea corupției (Zero toleranță la corupție).

Reformă administrației publice centrale și locale – pentru Buna guvernare

Pînă în prezent, în Republica Moldova nu este determinat adecvat locul și rolul adevărat al administrației publice centrale, în raport cu statul și societatea. Încrederea cetățenilor în instituțiile administrației publice centrale a ajuns la cote minime îngrijorătoare, administrația publică este percepută ca ineficientă, coruptă, birocratică și cu mentalitate învechită, opresivă reformelor. Democratizarea țării și integrarea europeană nu pot deveni realitate pînă nu se acceptă și implementează reforma reală a instituțiilor și organelor ce fac parte din administrația publică de nivel central.

Partidul Acțiunea Democratică apreciază că unul din cele mai importante principii ale bunei guvernări este administrația publică responsabilă și care dispune de capacități pentru reacție rapidă și eficientă, iar astfel de administrație este posibilă doar prin modernizarea reală și reformarea profundă a tuturor structurilor administrative. Reforma administrației centrale va avea drept finalitate evoluții clare de ordin politic, instituțional, social și economic. La baza noilor strategii ale reformei urmează să stea principiile depolitizării, descentralizării, interesul public și protecția persoanei. În calitate de principii complementare sînt acceptate separarea funcțiilor politice de cele administrative, autonomia decizională, transparența în actul de guvernare și administrare, legitimitatea administrației și corectitudinea acesteia. Un principiu definitoriu al reformei administrației este asigurarea stabilității funcționarului, combinată obligatoriu cu permanenta creștere a calităților profesionale și a stimulentele de divers tip pentru înregistrarea rezultatelor performante. Este prioritară elaborarea, promovarea, implementarea și aplicarea continuă a reglementărilor speciale privind administrația publică centrală, responsabilitatea administrativă și ministerială. Salarizarea funcționarilor urmează a se realiza în baza responsabilităților funcției, a criteriilor de performanță și a eficienței aplicării noilor tehnologii, care sporesc randamentul activității. Stimulentele non-materiale ale funcționarilor sînt asigurate prin stabilitatea în funcție, creșterea de carieră și legalitatea în acțiuni.

Integrarea europeană și dezvoltarea continuă nu sînt posibile fără descentralizare, consolidarea capacităților și autonomiei administrației publice locale, îmbunătățirea calității serviciilor publice și responsabilizarea administrației locale în fața comunității locale și a legii. Reformele în domeniul organizării administrativ-teritoriale au avut caracter ezitant și oscilant, iar concentrarea teritoriilor și

a resurselor nu a putut fi realizată, au fost pierdute și resursele existente. Republica Moldova nu a avut și nu are o Strategie privind administrația publică locală și organizarea administrativ-teritorială a țării. A lipsit dialogul și consultarea permanentă pe verticala: administrație locală (primară) - administrație regională (raională) – administrație centrală, iar cetățenii adesea sînt excluși din acest dialog, deși ei sînt baza puterii și a administrației respective. Partidul Acțiunea Democratică consideră necesară consolidarea unităților administrativ-teritoriale, crearea regiunilor mari și puternice, cu resurse și rezerve locale suficiente pentru a face față necesităților, dar și provocărilor. Vom pleda pentru sporirea competențelor și a independenței autorităților locale în diverse aspecte vizînd taxele, impozitele, atragerea investițiilor și crearea facilităților pentru acestea. Profesionalizarea administrației publice locale și asigurarea stabilității în funcție a corpului de funcționari publici din administrația locală este o prioritate generală.

Reformare apolitică a justiției și organelor de drept

Statul de drept este imposibil în lipsa justiției independente și responsabile, fără organe de drept eficiente, dedicate total binelui public și apărării intereselor cetățeanului. Percepțiile privind situația în domeniul justiției înregistrează cote reduse de încredere, justiția este apreciată ca fiind afectată de fenomenul corupției, de control politic și administrativ, de iredponsabilitate și ineficiență, de transparență redusă. Eficiența operațională a structurilor implicate în efectuarea justiției este scăzută, utilizarea tehnologiilor informaționale are loc parțial și selectiv. Reformele în domeniul justiției trebuie să aducă la creșterea încrederii în sistem și la reabilitarea justiției, dar pentru aceasta ele trebuie să fie curățite de orice interese politice și încercări de menținere a controlului administrativ neadecvat.

Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru respectarea și aplicarea principiilor separației și colaborării puterilor în stat, precum și pentru controlul reciproc al acestora. Consolidarea independenței și eficienței puterii judecătorești urmează a fi cumulată cu responsabilitatea sporită a exponenților sistemului, dar și cu degrevarea acestora de volumul sporit al sarcinilor ce afectează calitatea activității. Justiția necesită în primul rînd reabilitare și investiții, iar pentru aceasta sînt necesare legi noi, resurse financiare, materiale și umane adecvate, sporirea remunerării angajaților și responsabilizarea acestora în raport cu rezultatele activității. Reforma organelor de administrare în sistemul justiției, a instanțelor judecătorești și reforma procuraturii constituie priorități ale momentului și domenii a căror activitate prodigioasă va determina eficiența puterii de stat în general. Partidul Acțiunea Democratică va promova stabilitatea legislativă și nu va tolera caracterul selectiv sau contradictoriu al reformelor în domeniul justiției.

Organele de drept care asigură ordinea publică, securitatea cetățenilor și a statului, combaterea criminalității necesită reformare, reorganizare și scoaterea de sub controlul politic fragmentar sau al unor grupuri de interese. Aceste instituții urmează a fi reabilite, să-și sporească prestigiul și autoritatea, să fie respectate și să devină instituții în care există încredere. Principalele intervenții vizează organele ce contribuie la înfăptuirea justiției, menținerea ordinii de drept și combaterea corupției. Organele securității statului urmează a fi supuse unui proces de reformare internă și reevaluare a capacităților profesionale și a probității angajaților. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru dotarea și finanțarea corespunzătoare a organelor de drept, în scopul corespunderii standardelor în domeniu, aplicate în țările europene.

Zero toleranță la corupție

Deși se afirmă că fenomenele corupționale vor exista întotdeauna, lupta anticorupție nu trebuie să se oprească ori să fie redirecționată după necesitățile politice ale momentului. Izvorul principal al corupției este puterea și lipsa voinței politice în aplicarea mecanismelor de prevenire și combatere a corupției. Fenomenele corupționale care macină administrația de stat subminează toate perspectivele dezvoltării, împiedică procesul de integrare europeană, aprofundează disfuncțiile instituționale, subminează în continuare stabilitatea politică a Republicii Moldova, încrederea societății în sistemul politic, afectează dezvoltarea economică și intrarea investițiilor străine. Nivelul de combatere și limitare a fenomenului corupției este redus, nu permite controlul deplin al situației din partea instituțiilor statului, iar aceasta permite perpetuarea și dezvoltarea fenomenelor corupționale.

Partidul Acțiunea Democratică a declarat drept prioritate și principiul general: „Zero toleranță la corupție”. În conformitate cu acest principiu, PAD consideră drept prioritate acțiunile legislative menite să asigure reglementarea expresă în legislație a caracterului grav al infracțiunilor de corupție, cu sancțiunile și consecințele care rezultă din această calificare. Atenție specială urmează a fi acordată mecanismelor de confiscare a averilor și neadmirării în funcții publice și alte funcții de răspundere a persoanelor implicate anterior în activități corupționale, indiferent de stingerea antecedentelor penale. Responsabilitatea personală a demnitarilor și funcționarilor va permite evitarea abordărilor de non-răspundere colectivă, iar mecanismele de control intern și extern vor contribui suplimentar la această responsabilitate. Funcționarii trebuie expuși controlului public plener și transparența trebuie să vizeze veniturile, averile, interesele și relațiile de rudenie ale funcționarilor. Metodele de sancționare prejudiciară a faptelor corupționale constituie elemente definitorii ce determină iminența și promptitudinea intervenirii sancțiunilor, iar publicul informat despre intoleranța manifestărilor corupționale capătă încredere, acordă susținere și diseminează voluntar bunele practici în materie. Este necesar să se conștientizeze și statueze legal, că acordarea „acoperirii” politice sau administrative pentru cei implicați în acte de corupție echivalează cu participarea la acțiunile infracționale respective și implică aceleași sancțiuni ca și infracțiunea de corupție propriu-zisă.

Deoarece corupția este mai ușor și mai „ieftin” de prevenit decât de combătut, accentul special al acțiunilor anticorupție va fi pus pe elementele preventive, cu cele mai largi implicații: educație, cultură, diseminarea bunelor practici, comunicare publică, cultivarea intoleranței sociale față de fenomenele corupției și conexe, excluderea fermă din activitățile publice și private a persoanelor implicate în acte corupționale etc.

Dezvoltarea tehnologiilor pe plan mondial trebuie urmată de implicarea lor în procesul prevenirii și combaterii corupției. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru tehnologizarea proceselor administrative și de autorizare, prin aplicarea tehnologiilor informaționale moderne (e-guvernare). Sistemul de e-guvernare are menirea de a confirma în practică principiul: „mașinile și sistemele electronice nu iau mită”.

4. ECONOMIE MODERNĂ ȘI COMPETITIVĂ

Economia modernă nu poate fi edificată în lipsa voinței politice, fără transformări radicale în instituțiile și politicile statului. Trecerea de la un model de creștere economică bazat pe consum și remitențe la unul bazat pe atragerea investițiilor locale și străine, dezvoltarea industriilor exportatoare de bunuri și servicii presupune o nouă agendă de dezvoltare pentru Republica Moldova, care include reforme temeinice ce trebuie realizate în toate domeniile economice. Partidul Acțiunea Democratică, fiind un partid reformator, susține schimbarea paradigmei de dezvoltare a țării și se va implica activ în procesul amplu și complex de reformare a economiei naționale.

PAD acceptă, că productivitatea, competitivitatea și eficiența economică au drept caracteristici: mediu legislativ stabil și previzibil; structură economică flexibilă și elastică; investiții substanțiale în infrastructură tradițională și tehnologică; promovarea economiilor private și a investițiilor domestice; promovarea mărfurilor și serviciilor pe piețele internaționale și a atractivității pentru investiții străine directe; axare pe calitate, rapiditate și transparență în guvernare și administrație; păstrarea unei relații echilibrate între nivelurile salariale, productivitate și taxare; păstrarea amprentei sociale a economiei de piață; reducerea disipării salariilor și întărirea clasei de mijloc; investiții puternice în educație, în mod deosebit la nivel secundar și în instruirea continuă a forței de lucru; balansarea economiilor de proximitate și globale; păstrarea sistemelor valorice pe care le doresc cetățenii.

Mediu de afaceri favorabil țării, cetățenilor și comunității de afaceri

În pofida eforturilor de reformare a cadrului de reglementare, în clasamentele independente privind libertatea economică și a businessului, Republica Moldova rămâne în continuare pe poziții mici, comparativ cu statele vecine. Printre problemele cu care se confruntă agenții economici rămân: corupția, calitatea și eficiența redusă a actului justiției, lipsa concurenței autentice, dificultățile în comerțul exterior, deficiențele în obținerea permiselor de construcție, protecția redusă a investitorilor și accesul defectuos la credite.

În situația creată, crearea condițiilor favorabile pentru activitatea comunității de afaceri este o prioritate majoră pentru stat. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru separarea businessului de politic. Concreșterea bussinesului cu politicul a condus la aprofundarea efectelor negative cauzate de monopoli abuzive, fraude fiscale și vamale, deturnarea fondurilor publice. PAD va opta pentru asigurarea tratamentului prietenos față de comunitatea de afaceri. Contribuabilii onești trebuie tratați cu o deosebită considerație de către instituțiile de stat și angajații acestora, deoarece, datorită lor și surselor venite din exterior, acest stat încă mai există.

Partidul Acțiunea Democratică va susține inițiativele și măsurile de eliminare a birocrăției, corupției, traficului de influență, cumătrismului din structurile de stat. Aceste flagele, adânc înrădăcinate în instituțiile statului, inhibă orice dorință a investitorilor locali și străini de a demara și de a susține afaceri în sectoarele economice ale Republicii Moldova.

Creșterea poverii fiscale, hărțuirea permanentă a agenților economici prin controale numeroase și nemotivate, schimbarea frecventă a regulilor de joc fac din economia tenebră o oază în care își găsesc locul tot mai mulți membri ai comunității de afacerii. PAD va pleda pentru diminuarea poverii fiscale, eliminarea barierelor administrative din economie și asigurarea previzibilității politicilor fiscale, vamale, comerciale etc.

Concurența reprezintă un mijloc important pentru organizarea societății, dar în țara noastră, din interese politico-economice și de grup se tergiversează controlul efectiv asupra situației pe cele mai importante piețe de mărfuri și elaborarea măsurilor de asigurare a libertății activității de întreprinzător. Partidul Acțiunea Democratică recunoaște concurența loială drept unul dintre factorii fundamentali ai dezvoltării economiei și va susține măsurile îndreptate pentru asigurarea concurenței loiale, crearea unui mediu concurențial autentic în afaceri. PAD va opta pentru asigurarea accesului liber pe piață a mărfurilor și serviciilor. Urmează a fi eliminate barierele existente și să se restructureze întreprinderile cu poziții dominante (monopoliste), pentru asigurarea accesului operatorilor alternativi la infrastructura de suport (căi ferate, transport aerian, infrastructură a calității, comunicații), continuarea privatizării și deetatizării proprietății publice din sectorul nebugetar al economiei naționale.

Susținem măsurile direcționate spre simplificarea operațiunilor de inițiere și de închidere a afacerilor, eliminarea barierelor administrative din economie, înlăturarea barierelor în comerțul transfrontalier, îmbunătățirea cadrului investițional, promovarea exporturilor, asigurarea unui acces mai bun al întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) la tenderele/comenzile de stat, la finanțare bugetară și mixtă etc.

PAD va opta pentru reducerea timpului și costurilor pentru inițierea unei afaceri, obținerii autorizațiilor de construcție, altor acte permissive, operațiunilor de import și export, va susține reducerea plăților la achitarea impozitelor, taxelor și contribuțiilor, reducerea numărului de documente necesare pentru operațiunile de export-import, a numărului controalelor, rapoartelor obligatorii și actelor permissive.

Considerăm necesară reevaluarea și revizuirea legislației muncii, în scopul asigurării păstrării protecției angajaților, dar în măsura în care această protecție nu afectează serios libertatea afacerii și nu determină abuzuri ale angajatorilor. Este imperios necesară evitarea suprareglementării și crearea situațiilor când eludarea legislației muncii este mai avantajoasă decât respectarea integrală a acesteia.

Eficientizarea sectorului public și asigurarea sustenabilității finanțelor publice

Republica Moldova are reușite modeste în crearea cadrului instituțional solid, care să eficientizeze creșterea economică. Un rol central în asigurarea competitivității economiei naționale revine instituțiilor publice, dar acestea sînt în situație precară. Reforma sectorului public trebuie tratată drept prioritate în materie de politici guvernamentale, fiind unul din cele mai importante criterii de apreciere a progreselor în direcția integrării europene.

Pe termen mediu, problema sustenabilității finanțelor publice rămîne deschisă, eventualele diminuări ale ritmurilor de creștere economică pot determina o încetinire a încasărilor bugetare. La fel, un risc major pentru finanțele publice vine din partea cheltuielilor sociale, care sînt considerabile și sînt gestionate neeficient.

Partidul Acțiunea Democratică va susține măsurile de asigurare a stabilității bugetului public național, crearea cadrului bugetar-fiscal previzibil, menținerea deficitului bugetar la un nivel rezonabil și consolidarea administrării fiscale și vamale, asigurarea echității în repartizarea finanțelor publice, reducerea poverii fiscale și simplificarea sistemului de impozite și taxe.

PAD va opta pentru flexibilizarea procedurilor de utilizare a banilor publici și introducerea schemelor de finanțare a cheltuielilor bugetare bazate pe rezultat, pentru creștere economică durabilă, prin reducerea ponderii consumului public și majorarea investițiilor publice productive.

Partidul Acțiunea Democratică va susține implementarea în sectorul public a mecanismelor de gestionare moderne, bazate pe „managementul performanței”, elaborarea unui nou sistem de remunerare în cadrul sectorului public bazat pe eficiența și randamentul angajaților.

Revigorarea infrastructurii și a sectorului energetic

Calitatea infrastructurii în Republica Moldova este foarte rea, investiții în infrastructura țării au fost puține și pot fi caracterizate ca deficiente pe mai multe componente: drumuri, aprovizionare cu apă, electricitate, gaz.

Infrastructura transporturilor terestre este inadecvată, resursele insuficiente pentru întreținerea și reabilitarea drumurilor a condus la deteriorarea fizică considerabilă a acestora. Este nevoie de un efort urgent și considerabil în încercarea de a salva ceea ce a rămas și de a îmbunătăți treptat rețeaua de drumuri, fără de care o dezvoltare durabilă nu este posibilă.

Calitatea și fiabilitatea serviciilor publice în Republica Moldova sînt în general deficiente. După ani întregi de întreținere insuficientă și reabilitare amînată se fac simțite consecințe sub forma consumului excesiv de energie, creșterii scurgerilor, accidentelor în rețele, calității nefiabile a serviciilor.

O situație complicată există în sectorul energetic, Republica Moldova fiind integral dependentă de resursele energetice externe, iar pe interior utilajul este uzat fizic și moral. În condițiile în care nu avem resurse energetice proprii, calitatea infrastructurii serviciilor este extrem de importantă. Eficiența energetică în Republica Moldova este foarte scăzută, fiind de aproape 3 ori mai mică comparativ cu țările europene. Aceasta, la rîndul său, conduce la creșterea substanțială a costurilor resurselor energetice.

Alte probleme cheie ale sectorului includ capacitățile reduse de colectare a veniturilor suficiente pentru acoperirea, cel puțin, a cheltuielilor operaționale și de menținere, precum și procedurile politizate de stabilire a tarifelor.

PAD optează pentru: menținerea suveranității naționale și proprietății publice asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în domeniul energiei; creșterea siguranței ofertei de energie și menținerea unui grad acceptabil de dependență față de importuri prin diversificarea surselor de import; sporirea resurselor energetice proprii, a rutelor și rețelelor de transport naționale și regionale; cooperarea regională pentru protecția infrastructurii critice în domeniul energiei.

PAD susține transmiterea prestării unor servicii publice către sectorul privat și va opta pentru asigurarea transparenței în activitatea întreprinderilor de stat și municipale, activitatea cărora ține de infrastructură.

Vom pleda pentru restructurarea politicilor tarifare în vederea ajustării tarifelor la costuri, care deși nu e atractivă politic, este absolut necesară. Este necesară restructurarea întreprinderilor de stat ce

gestionează infrastructura, prin promovarea eficienței și a practicilor comerciale în activitatea acestora, fiind oportună și privatizarea unora dintre ele.

PAD susține dezvoltarea interconexiunilor dintre sistemele de conducte (de gaz și electricitate) ale Moldovei și României, diversificarea și dezvoltarea surselor de energie regenerabilă, promovarea eficienței energetice, liberalizarea și demonopolizarea pieței energetice.

Este principal ca sistemele de transport să satisfacă nevoile economice, sociale și de mediu ale societății, reducând la minim impactul nefast asupra economiei, societății și mediului. Dezvoltarea transporturilor are în vedere facilitarea includerii sistemelor urbane în mediul european prin îmbunătățirea serviciilor rutiere, feroviare, maritime, fluviale și aeriene, având destinațiile principale în Europa.

Este primordială promovarea unui sistem de transporturi, cu costuri rezonabile, care să faciliteze mișcarea în siguranță, rapidă, eficientă și corespunzătoare standardelor, a persoanelor și mărfurilor, la nivel național și internațional.

Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru modernizarea infrastructurii de transport rutier, feroviar, naval și aerian, ceea ce va permite creșterea vitezelor medii de circulație și a fluidității traficului, sporirea și diversificarea ofertei de transport de mărfuri și a calității serviciilor de transport de călători, optimizarea utilizării mijloacelor de transport în condiții de siguranță și competitivitate.

Partidul Acțiunea Democratică va opta pentru accelerarea înnoirii parcului de vehicule prin scoaterea din exploatare a mijloacelor de transport cu uzură fizică și morală avansată și înlocuirea acestora cu mijloace moderne, corespunzătoare normelor tehnice și de exploatare ale UE și cu eficiență economică, socială și ecologică ridicată.

PAD va monitoriza realizarea progresivă a performanțelor impuse pe piața transportului aerian privind inter-operativitatea, standardele și reglementările aplicabile, cerințele de siguranță, securitate și de protecție a mediului.

5. PROTECȚIE SOCIALĂ ECHITABILĂ ȘI NIVEL DE TRAI DECENT

Situația politică în care se află Republica Moldova a marcat profund situația economică a țării, afectând în mare măsură sfera socială. Multe probleme sociale care au existat pînă în 2009 s-au acutizat, ceea ce a menținut deteriorarea principalelor caracteristici sociale: reducerea populației în general și a celei active și ocupate; aprofundarea tendințelor negative în procesele demografice; creșterea șomajului; menținerea unei diferențieri nejustificate a veniturilor diverselor grupuri social-demografice ale populației.

Pentru atenuarea consecințelor nefaste și depășirea situației actuale, PAD își asumă responsabilitatea majoră în vederea stabilizării și relansării economice a țării, prin promovarea politicilor de stimulare economică și a celor cu caracter social, susținute de reforme care să asigure creșterea economică durabilă și reducerea sărăciei.

Asigurarea accesului la un loc de muncă

Tranziția spre economia de piață a păstrat tendința negativă a indicatorilor principali ai pieței forței de muncă. Creșterea numărului șomerilor, nivelul scăzut al ocupării forței de muncă, migrația intensă a forței de muncă și sporul negativ al populației afectează grav oferta forței de muncă. Ca rezultat al scăderii nivelului de ocupare și creșterii ratei șomajului, a crescut considerabil numărul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Ca urmare a reducerii numărului locurilor de muncă vacante, situația pe piața muncii s-a agravat, iar statul are capacități reduse de angajare a cetățenilor. Rămîne pronunțată diferențierea nivelului de salarizare în aspect ramural, se păstrează dezechilibrul între cererea și oferta forței de muncă. Situația este agravată și de nivelul scăzut de pregătire/instruire a forței de muncă.

PAD propune soluționarea problemelor menționate prin: implementarea unui sistem eficient de orientare profesională în cadrul învățămîntului superior și mediu de specialitate; informarea privind cererea și oferta pe piața muncii, în scopul evitării cererii exagerate din partea viitorilor absolvenți la unele specialități și stimularea cererii la specialitățile solicitate pe piața muncii. Corelarea pregătirii profesionale cu cerințele pieței muncii sau la cererea nemijlocită a agenților economici, asigurînd o creștere a ponderii de angajare a absolvenților este foarte importantă. Priorități ale partidului sînt sporirea eficienței și motivării muncii prin cursuri de instruire, majorarea salariilor și avansare în carieră, ridicarea gradului de conștientizare în rîndul populației privind necesitatea și importanța instruirii pe parcursul întregii vieți, drept condiție de bază în asigurarea competitivității forței de muncă.

Sistemul de asigurări sociale

În viziunea PAD, actualul sistem de asigurări sociale are nevoie de o majorare semnificativă a numărului de contribuabili și respectiv, a veniturilor acestora. Pentru o stabilizare a sistemului de asigurare cu pensii e necesar ca raportul dintre numărul contribuabililor și numărul pensionarilor să constituie 4:1-5:1, față de raportul actual, de 1,8:1.

PAD pledează pentru perfecționarea sistemului de asigurări sociale prin: formularea clară a riscurilor asigurate în cadrul sistemului public de asigurări sociale și a cotei-părți de asigurare pentru fiecare risc; excluderea cheltuielilor nejustificate, care nu corespund riscurilor sociale asigurate; stabilirea cotei unice de contribuții de asigurări sociale pentru toți participanții la sistemul public; continuarea politicii de redistribuire treptată a contribuției de asigurări (de la angajator la angajat); anularea plății

contribuțiilor de asigurări sociale de către pensionarii încadrați în muncă sau prevederea recalculării pensiilor pentru limită de vîrstă persoanelor care își continuă activitatea după stabilirea pensiei; simplificarea formulelor de calcul ale tuturor tipurilor de pensii; calcularea pensiilor de invaliditate în baza stagiului de cotizare realizat pînă la data stabilirii pensiilor și nu a celui potențial; acoperirea contravalorii prestațiilor de asigurare pentru accidente de muncă și maladii profesionale din contul majorării cotei contribuțiilor angajatorului; majorarea cotei contribuției de asigurări sociale datorate de către angajator pentru compensarea cheltuielilor la plata pensiilor anticipate stabilite lucrătorilor care activează în anumite domenii.

PAD consideră că o soluție pentru întregul sistem de pensionare ar fi unificarea sistemului de pensii, alinierea normelor de pensionare la condiții unice. Pentru aceasta e nevoie de o serie de acțiuni în sensul diminuării facilităților disproporționate acordate anterior, ceea ce ar permite pensionarea echitabilă și realizarea echilibrului între contribuții și beneficii pentru toți pensionarii.

Asistență socială

Prin intermediul politicilor de asistență socială, PAD va interveni pentru a înlătura efectele negative ale evenimentelor care se produc asupra persoanelor sau grupurilor vulnerabile ce nu pot face față exigențelor vremii.

Pledăm pentru susținerea categoriilor vulnerabile ale populației, prin direcționarea eficientă a protecției sociale și prevenirea excluziunii sociale. Partidul are ca obiectiv primordial al politicilor de asistență socială atenuarea sărăciei și promovarea incluziunii sociale a persoanelor nevoiașe și cu dizabilități, prin diverse servicii de asistență socială, acordate în combinație cu beneficiile bănești, în funcție de problemele existente.

Considerăm necesară reconsiderarea sistemului existent de acordare a prestațiilor sociale, care se va produce prin implementarea treptată a principiului de acordare a asistenței sociale în baza testării veniturilor reale și a evaluării necesităților solicitanților. PAD are viziune complexă în dezvoltarea sistemului de servicii sociale, care răspunde nevoilor persoanelor și familiilor aflate în dificultate. Principiile care vor asigura calitatea și eficiența prestării serviciilor sociale vor fi următoarele: asistență socială orientată - direcționarea prioritară a serviciilor sociale către cei mai defavorizați și vulnerabili, identificați în baza evaluărilor nevoilor individuale. La fel, centrarea pe beneficiar - ajustarea serviciilor sociale la necesitățile beneficiarilor în baza evaluării sistematice a impactului acestora asupra situației beneficiarului, dar și accesibilitatea - asigurarea accesului persoanelor și familiilor la servicii sociale, dezvoltarea și amplasarea lor în proximitatea beneficiarilor; asigurării oportunităților egale - drepturile la serviciile sociale, în condiții de tratament egal și fără discriminare.

Protecție socială pentru familii și copii

În condițiile de criză economico-financiară, însoțite de un flux masiv al migrației membrilor familiei în căutarea unui loc de muncă, obiectivul prioritar al protecției sociale este, pentru PAD, dezvoltarea unui sistem coerent și unitar de suport al familiei.

În cadrul politicilor de protecție socială a copilului, PAD pledează pentru asigurarea dreptului copilului de a crește într-o familie sau într-un mediu cât mai apropiat de aceasta, prin dezvoltarea serviciilor sociale alternative instituționalizării, atât celor comunitare, cât și celor de tip familial, și

anume: centre de zi și de plasament temporar pentru diferite categorii de copii aflați în dificultate, centre maternale, case de copii de tip familie, serviciul de asistență parentală profesionistă.

În vederea optimizării politicii de protecție a familiei și copilului, PAD își va concentra eforturile la: elaborarea, aprobarea și dezvoltarea cadrului legal și instituțional pentru acreditarea, monitorizarea prestatorilor de servicii sociale, precum și a mecanismului de procurare a serviciilor sociale de la prestatori; implementarea la nivel național a unui sistem informațional de evidență a tuturor copiilor aflați în situație de dificultate, a serviciilor sociale existente și a celor necesare, a costurilor serviciilor și a personalului din sistemul de protecție a familiei și copilului; prevenirea abandonului social al copiilor ca urmare a migrației părinților în căutarea unui loc de muncă; eficientizarea activității autorităților tutelare din cadrul autorităților administrației publice locale de nivelul I și II în promovarea și respectarea drepturilor copilului, monitorizarea și evaluarea periodică a activității acestora; consolidarea eforturilor specialiștilor cu competențe în domeniul protecției drepturilor copilului în scopul prevenirii și contracarării fenomenului de violență asupra copilului; consolidarea capacităților profesionale ale specialiștilor cu competențe în domeniul protecției drepturilor copilului.

Protecția persoanelor cu dizabilități

PAD susține reformarea continuă a sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, prin introducerea unei metodologii noi de determinare a dizabilității în conformitate cu prevederile clasificării internaționale și prin dezvoltarea cadrului legal de reglementare a serviciilor sociale destinate persoanelor respective. Pledăm pentru dezvoltarea de către stat a serviciilor sociale noi (locuință protejată și casă comunitară) pentru persoanele cu dizabilități și continuarea politicilor de dezinstituționalizare, astfel încât aceste persoane să trăiască în comunitate. Serviciile au menirea de a preveni instituționalizarea persoanelor cu dizabilități, acordarea suportului către cei care îngrijesc astfel de persoane, precum și integrarea copiilor cu dizabilități în comunitate și interacțiunea lor cu semenii.

În viziunea PAD, reforma protecției sociale a persoanelor cu dizabilități presupune un complex de dimensiuni, începând de la abordarea dizabilității, care va fi efectuată în dimensiunile modelului medico-social, ceea ce presupune că accentul nu va fi pus pe posibilul handicap, ci pe constrângerile care împiedică exercitarea drepturilor fundamentale. Promovarea modelului social presupune incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, accesul la educație, încadrarea în câmpul muncii etc. Pe termen lung, acest lucru va permite modificarea sistemului actual de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, pentru a fi orientat spre acordarea prioritara nu a prestațiilor, ci a serviciilor sociale.

Sistem de sănătate centrat pe necesitățile cetățenilor

Agenda reformei din sistemul de sănătate în Republica Moldova este departe de a fi finalizată, iar progresele atinse până în prezent nu au însemnat și reușita unor indicatori esențiali, cum ar fi calitatea serviciilor de sănătate, accesibilitatea la ele a populației, în special din zonele rurale, ceea ce înseamnă și ineficiența funcțională a infrastructurii existente a serviciilor de sănătate.

Concomitent, sunt evidente verigile slabe ale sistemului național de sănătate, cum ar fi: infrastructura fizică insuficient dezvoltată, dotarea insuficientă a instituțiilor medicale, lipsa unui sistem informațional integrat și unitar, incidența mare a bolilor cronice non-transmisibile și insuficiența măsurilor de prevenire a acestora, insuficiența cercetărilor fundamentale a factorilor de risc pentru

bolile cronice non-transmisibile, motivarea insuficientă a lucrătorilor medicali, influența asupra accesibilității serviciilor medicale și a calității lor, menținerea preferințelor pentru sistemul de sănătate urban față de cel rural, exodul forței de muncă din sistemul de sănătate, capacitățile și abilitățile manageriale insuficiente la nivelul sistemului de sănătate și riscul majorării și severizării bolilor transmisibile și nontransmisibile, care determină împreună grave pierderi umane, sociale și economice.

Sistemul de sănătate trebuie să asigure echitate în alocarea resurselor și accesul populației la servicii de sănătate, servicii centrate pe pacient, satisfacția reală a utilizatorilor pentru serviciile de sănătate, servicii de sănătate de calitate, la cel mai bun raport cost-calitate și responsabilități clar definite ale tuturor părților implicate în procesul de prestare a serviciilor de sănătate.

PAD va pleda pentru eficientizarea continuă a infrastructurii spitalicești, dotarea cu echipament modern și eficient din punctul de vedere al costului, implementarea tehnologiilor noi de tratament, externalizarea serviciilor spitalicești nemedicale, reprofilarea paturilor în paturi de îngrijire de lungă durată a pacienților cu maladii cronice, precum și alte măsuri care ar putea influența pozitiv ameliorarea calității serviciilor medicale.

Vom susține consolidarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor din sistemul de sănătate, raționalizării infrastructurii instituțiilor medicale și asigurării cu dispozitive medicale performante. Partidul va opta pentru asigurarea securității farmaceutice și a accesibilității fizice și economice a medicamentului. Finanțarea sistemului de sănătate și mecanismele de plată pentru serviciile de sănătate vor fi ajustate la necesitățile cetățenilor.

O prioritate va fi îmbunătățirea managementului resurselor umane prin utilizarea rațională a cadrelor existente și formarea adecvată și diversificată de cadre performante pentru sistemul de sănătate. Atenție deosebită se va acorda evaluării necesităților și planificării asigurării resurselor umane în sistemul de sănătate, asigurării acoperirii cu cadre a instituțiilor din regiunile rurale, motivării și stimulării personalului din sistemul de sănătate, îmbunătățirii politicilor de formare a cadrelor în învățământul medical și cel farmaceutic.

PAD recunoaște necesitatea promovării asistenței medicale integrate și asigurarea continuității serviciilor medicale de calitate. Prestarea serviciilor de sănătate va avea ca bază, evaluarea necesităților reale ale populației în servicii de sănătate, consolidarea asistenței medicale de urgență și dezvoltarea serviciilor paramedicale, modernizarea serviciilor de asistență spitalicească, dezvoltarea serviciilor de îngrijiri comunitare și la domiciliu și sporirea rolului parteneriatului public-privat în furnizarea serviciilor de sănătate.

Optăm pentru sistemul mixt de asigurări de sănătate, cu poliță medicală cumulativă. Fiecare cetățean trebuie să aibă oportunități și posibilități de a-și atinge întregul potențial de sănătate, nimeni nu trebuie să fie dezavantajat pentru a-și atinge potențialul necesar.

6. REINTEGRAREA ȚĂRII ȘI A SOCIETĂȚII

Situația actuală a Republicii Moldova sugerează că fără o consolidare a societății, ca una din prioritățile naționale, calea spre dezvoltare va fi mult mai dificilă. Dezintegrarea țării și lipsa de progrese în reintegrarea ei produce efecte negative în toate domeniile, afectează securitatea statului, perspectivele dezvoltării și ale integrării europene. Printre tacticile justificate, pe care Republica Moldova le mai poate aplica sînt menținerea dialogului funcțional cu partenerii externi de dezvoltare, avansarea negocierilor în format extins și realizarea deciziilor cu privire la evacuarea totală a armamentului și a trupelor armate ruse din teritoriul Republicii Moldova.

Obținerea unor rezultate cu adevărat tangibile în reintegrarea țării va fi posibilă, dacă societatea Republicii Moldova va realiza reușite și prin efecte derivate, pe dimensiunile complexe de consolidare a statalității.

Un obiectiv al PAD este dezvoltarea economică și socială, promovarea și afirmarea deplină a libertăților fundamentale și crearea unui nivel atractiv de trai pentru populația din toate teritoriile Republicii Moldova. În acest scop, vom acționa pentru realizarea unui ritm sporit de creștere economică, care să constituie un factor de atractivitate pentru investitorii străini strategici.

Optăm pentru dezvoltarea educațională, economică și culturală intensă, pentru crearea unui mediu social în care cetățenii din zona transnistreană să aibă convingerea că situația din Republica Moldova este calitativ diferită de conținuturile campaniilor propagandistice impuse.

Procesul de reintegrare va fi impulsivat prin rezultate pozitive în economie și în toate sferele vieții sociale, prin sporirea susținerii Republicii Moldova la nivel internațional, prin concentrarea eforturilor diplomatice și politice spre neadmiterea recunoașterii autorităților separatiste și spre determinarea acestor autorități spre discuții constructive.

Se impune avansarea capacităților educaționale, științifice și de securitate a statului, de demascare a falsurilor și stereotipurilor din conștiința socială, care mențin dezbinarea populației pe criterii etnice, lingvistice și religioase.

PAD susține consolidarea continuă a prezenței instituțiilor internaționale care activează în domeniul securității, consolidării statului de drept, aprofundării libertăților și realizării reformelor. Printre acțiunile cele mai importante se numără elaborarea și implementarea graduală a Strategiei de reintegrare a țării, avînd componente complexe și garantate cu resurse adecvate.

Este necesară excluderea oricăror manifestări din partea guvernării centrale a Republicii Moldova, care ar putea crea percepții de incertitudine și îndoială cu privire la eventualitatea reintegrării politice și economice a țării.

7. SECURITATE NAȚIONALĂ ȘI PENTRU FIECARE CETĂȚEAN

Interesele naționale ale Republicii Moldova sînt asigurarea independenței, suveranității și integrității teritoriale, dar aceste deziderate nu pot exista fără asigurarea siguranței cetățenilor, respectarea și protejarea drepturilor și libertăților omului, garantarea și implementarea valorilor democrației stabile și autentice. La nivel formal, componenta securității naționale care privește statul (independența, suveranitatea și integritatea teritorială) este parțial asigurată. Procese negative majore, care să pericliteze grav această componentă nu au fost înregistrate.

Componenta care vizează securitatea cetățeanului ca individ și membru al societății este sub presiune permanentă, cetățenii se consideră permanent în nesiguranță și îngrijorați de viitorul lor și al copiilor, mai multe fenomene nocive influențează obiectiv aceste percepții: sărăcia; instabilitatea politică, economică și socială; criminalitatea și corupția; dorința de a părăsi țara; neîncrederea în instituțiile care trebuie să asigure justiția, securitatea și protecția cetățenilor. În condiții de insecuritate societală perspectivele dezvoltării statului sînt incerte, iar mecanismele și valorile democrației nu se manifestă plener și eficient, acestea produc și percepții distorsionate.

Partidul Acțiunea Democratică consideră procesul de integrare europeană drept unul din pilonii principali ai asigurării securității naționale, în ambele componente ale acesteia: stat și cetățean. Pornind de la interesele securității naționale, eforturile urmează a fi concentrate pe menținerea vectorului integrării europene, pe restabilirea integrității teritoriale a statului și pe securitatea cetățeanului. Cooperarea externă în domeniul securității se va baza pe cooperarea la nivel internațional, comunitar, regional și al relațiilor bilaterale.

Dezvoltarea democratică și consolidarea securității cetățeanului sînt priorități care trebuie promovate și realizate în permanență, cu o concentrare deosebită a resurselor și eforturilor. Pentru asigurarea securității societale este obligatorie asigurarea dezvoltării economice și sociale ascendente, creșterea bunăstării populației și asigurarea prosperității. Securitatea pe plan intern privește exercițiul deplin al drepturilor și libertăților democratice, stabilitatea politică, reforma profundă a clasei politice, a administrației, justiției și organelor de drept. Pentru asigurarea securității interne este obligatorie participarea activă a societății civile la procesul de guvernare, eradicarea corupției instituționale, asigurarea armoniei interetnice și interconfesionale. Asigurarea securității societale se va realiza prin promovarea și afirmarea valorilor etice la care a subscris Partidul Acțiunea Democratică: respect, toleranță, dialog, compromis și încredere.

Asigurarea securității naționale implică modernizarea tuturor instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale, incluzînd Parlamentul, instituția Președintelui Republicii Moldova, Ministerul de Externe și instituțiile diplomatice, organele securității naționale, de apărare și organele afacerilor interne. Documentele de bază pe care se vor baza abordările în sfera securității sînt strategiile și concepțiile în domeniile cheie: strategia securității naționale, strategia națională anticorupție; strategia de reformă a justiției și concepțiile de reformă a organelor de drept. Însă toate reformele și acțiunile întreprinse în domeniul securității vor avea ca pilon și principiu de bază securitatea cetățeanului Republicii Moldova și protejarea valorilor umane generale.

În realizarea priorităților securității, Partidul Acțiunea Democratică va pleda constant și activ pentru creșterea gradului de siguranță și protecție a cetățenilor, pentru restabilirea autorității și prestigiului structurilor de aplicare forțată a legii, eficientizarea managementului situațiilor de urgență și prevenirea acestora.

8. ȘTIINȚĂ, CULTURĂ ȘI INVĂȚĂMÎNT DE CALITATE

Societatea modernă și prosperă se bazează pe oameni instruiți și cultivați, care asigură dezvoltarea continuă, iar statul este cunoscut, respectat și promovat pe plan internațional, în mare parte, datorită realizărilor culturii naționale și ale științei. Deși acest lucru este imposibil să nu fie conștientizat de autorități și de fiecare cetățean, situația atestată privind domeniile în cauză relevă mai mult atitudini pasive, ignoranță sau abordări interesate și dăunătoare, cu efecte negative simțite în prezent și care pot genera pierderi irecuperabile în viitor.

Cultura națională – bază pentru evoluție și integrare

Sîntem nevoiți să constatăm, că în istoria modernă a țării noastre, toate elementele culturii naționale au fost și rămîn în continuare erodate de fenomenul ignoranței și nepriceperii administrării, nu au fost susținute și promovate în măsura potrivită valorii lor, ba mai mult decît atît – multe din ele au fost nimicite, prin subfinanțare, prin intervenții abuzive și criminale, dar pentru care nu a purtat răspundere nimeni. Fenomenul degradării și distrugerii patrimoniului arhitectural și a vestigiilor istorico-muzeistice rurale a căpătat proporții îngrozitoare și multe din acestea nu vor mai putea fi înlocuite prin nimic. Tot mai des auzim despre cazuri de pierdere a elementelor de bază ale identificării noastre ca țară, popor, națiune.

Partidul Acțiunea Democratică este hotărît să intervină multidimensional pentru a schimba starea de lucruri în domeniul culturii, acționînd în principal pentru trei priorități: stoparea procesului degradării patrimoniului cultural existent, creat de înaintașii noștri și asigurarea protecției acestuia; susținerea și promovarea libertății creației fiecărei persoane, a creatorilor și protectorilor valorilor culturale: oameni de artă, asociații și alte tipuri de organizații și instituții care activează în domeniile respective; asigurarea cadrului și mecanismelor de extindere a capacităților de creație a noilor valori culturale. Pentru realizarea acestor priorități, vom asigura impunerea unor moratorii legale și administrative asupra oricăror construcții în zonele și la obiectivele cu valoare cultural-istorică, excepție constituind doar lucrările de reabilitare, conservare și dezvoltare, efectuate cu autorizare și control direct din partea autorităților statale și a reprezentanților nestatali ai sectorului. Sumele alocate de stat vor asigura cel puțin conservarea obiectelor de patrimoniu prin alocarea unui procent minim din bugetul de stat, iar resurse speciale suplimentare vor fi îndreptate pentru programe (investiționale) de reabilitare, restaurare și promovare a patrimoniului cultural existent, la nivel național și internațional. Vom implementa programe de asigurare și dezvoltare materială a instituțiilor de cultură și a colectivelor acestora, pentru reabilitarea edificiilor, modernizarea echipamentului, asigurarea accesului la servicii moderne și calitative etc. Pentru a asigura crearea de noi valori, trebuie să garantăm fiecărui cetățean nu doar libertatea creației, dar și posibilitatea manifestării corespunzătoare a aptitudinilor și talentului creator, iar pentru aceasta sînt necesare mecanisme de stimulare financiară și materială. Finanțarea minimă este obligatorie, iar posibilitățile de creștere a finanțărilor și stimulărilor vor depinde de impactul și calitatea valorilor create, de promovarea acestora pe plan național și internațional și vor fi asigurate în bază de concursuri publice oneste și eficiente. Însăși instituțiile de cultură vor trebui să diversifice serviciile pe care le prestează, să le facă accesibile și atractive publicului larg. Vom promova organizarea și desfășurarea manifestațiilor culturale, turistice, artistice și expoziționale la diverse nivele: local, regional, național, european și internațional, inclusiv cu scopul sporirii atractivității obiectivelor și activităților respective, pentru sectorul privat și investițional. Susținerea activităților din sfera culturii implică parteneriat public-privat eficient și în acest scop, relațiile se vor constitui pe baza susținerii și responsabilității reciproce, astfel ca sponsorizările și investițiile să fie încurajate prin stimulente fiscale corespunzătoare, dar numai în cazuri și procese de susținere reală și dezinteresată material.

Știință bazată pe inovație, eficiență și dezvoltare

Deși au fost lansate sub control politic suprem și au fost susținute considerabil din bugetul public, reformele în sfera științei nu au demonstrat eficiența și randamentul scontat. Realizările științei autohtone necesită în continuare resurse considerabile pentru implementare și nu sînt competitive pe plan internațional, parteneriatele științifice nu se realizează în baza unor procese complexe și bine planificate, adesea sînt abandonate, inclusiv din cauza factorilor administrativi, economici și umani. Promovarea și administrare politicii de stat în domeniul științei și inovării doar prin intermediul Academiei de Științe a condus la concentrare administrativă și la reducerea autonomiei instituțiilor cu profil științific. În Republica Moldova, învățămîntul superior participă insuficient în activitatea științifică și de inovare, coordonarea în distribuirea resurselor pentru cercetare nu asigură autonomie suficientă și necesită eficientizare. Potențialul uman al sectorului științei este erodat de exodul de cadre, care nu a fost măcar limitat considerabil, tinerii cercetători și cei care au realizări științifice apreciabile nu ezită să accepte propuneri din afară și să se implice în proiecte externe, adesea fără a mai menține legături cu comunitatea științifică autohtonă. Potențialul științific rămîne neinteresat și implicat insuficient în procesele economice, administrative, sociale și chiar în procesele politice.

Politica în sfera științei necesită reformare bazată pe analiză profundă și cu scopuri clar determinate spre care să tindă și pentru care să acționeze instituțiile de cercetare implicate, dar și toate autoritățile statului, instituțiile private direct interesate în aplicarea realizărilor științifice. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru modele științifico-economice inovative, pentru modernizarea profundă a procedurilor și colectivelor de cercetare științifică, în scopul asigurării flexibilității, eficienței și dezvoltării continue a cercetărilor și a cercetătorilor. În condițiile insecurității energetice a țării prioritare rămîn cercetările și adaptarea realizărilor științifice pentru asigurarea resurselor alternative și regenerabile de energie, la costuri reduse și cu randament sporit. O necesitate impetuoasă pentru dezvoltarea științei este atragerea investițiilor private și dezvoltarea parteneriatelor public-privat în sfera științei, cu accent speciale pe inovații și aplicativitate cotidiană. Sporirea prestigiului și a nivelului de trai al cercetătorilor valoroși, asigurarea și susținerea libertății de creație științifică, protejarea proprietății intelectuale constituie sarcini prioritare în politica statului și pot limita exodul de capital uman, care deja este insuficient în Republica Moldova. Vom susține colaborarea multilaterală dintre cercetătorii noștri și cei străini, colaborarea între instituțiile științifice care activează în sectoare similare și aspirarea plenară a experiențelor internaționale reușite în sfera științei. De o atenție aparte din partea statului trebuie să aibă parte tehnologiile informaționale moderne, domeniu în care savanții și specialiștii noștri au demonstrat înalte capacități și în care mai există rezerve neexplorate, dar care rămîne supus proceselor de exod uman și material, prin export de tehnologii și softuri ce nu îți găsesc aplicare locală.

Repartizarea alocațiilor bugetare pentru cercetare științifică necesită eficientizare și verificare continuă sub aspectul corectitudinii și randamentului utilizării, iar prioritățile finanțării și direcțiile strategice din sfera științei și inovării trebuie supuse unui proces continuu de adaptare la necesitățile vieții cotidiene, dar cu luarea în considerație a perspectivelor dezvoltării. Asigurarea libertății și autonomiei activității de cercetare constituie principii de bază, dar în anumite sfere se poate interveni suplimentar prin autoritatea statului, atunci cînd sînt vizate securitatea națională, drepturile și libertățile cetățeanului, prioritățile politicii interne și externe. Organizațiile din sfera științei și inovării vor fi implicate plenar în procesele de identificare și prevenire a riscurilor pentru securitatea națională, în procesele de înlăturare a acestor riscuri, de anihilare a prejudiciilor iminente pentru stat și societate.

PAD consideră că orice decizii cu impact major pentru societate nu pot fi luate decât după expertiză științifică aprofundată. Elita științifică trebuie să devină elita țării, să fie reprezentată în organele puterii de stat și să participe plenar în procesul decizional, atât în calitate de consultanți la elaborarea de politici statale, cât și în calitate de cei mai calificați decidenți.

Învățământ (educație) de calitate

Capitalul uman existent în Republica Moldova rămâne nevalorificat în măsura necesară, inclusiv din cauza situației testate în învățământ, care poate fi calificată drept deplorabilă, fiind profund afectată de neajunsuri și probleme. Din cauza menținerii presiunilor administrative, a centralizării sistemului de educație, prestarea serviciilor educaționale adecvate nu este asigurată. Costurile pentru educație au crescut și ating cifre record, chiar comparativ cu state europene dezvoltate. Chiar dacă învățământul universitar devine mai accesibil, calitatea acestuia lasă mult de dorit, fapt demonstrat prin rata mică de angajare a absolvenților instituțiilor superioare de învățământ și salariile reduse ale acestora, ceea ce determină părăsirea locurilor de muncă de către proaspeți absolvenți, care așa și nu capătă deprinderi profesionale complexe. Cea mai gravă problemă o reprezintă faptul că învățământul profesional, indiferent dacă se realizează în instituții superioare, medii ori secundare, se confruntă de mai mult timp cu aceleași probleme: programe de studii teoretizate și slabe; deficiențe de prognozare a forței de muncă; pregătire redusă a cadrelor didactice și perfecționarea redusă a acestora; autonomie insuficientă a instituțiilor de învățământ; condiții sociale și de trai precare pentru studenți. Majoritatea tinerilor absolvenți nu sînt suficient de calificați și nu pot fi implicați în activitate profesională la randament maxim, pentru sporirea capacităților acestora urmează a se investi suplimentar. În pofida încercărilor de a atrage profesorii la sate și a susținerii acestora inclusiv în plan financiar, situația serviciilor educaționale în localitățile rurale rămîne deplorabilă și chiar se agravează.

Consecințele problemelor sînt resimțite profund în economie și schimbarea situației este posibilă doar prin asigurarea învățământului de calitate și orientat eficient. Partidul Acțiunea Democratică pledează pentru abordarea economică a educației și pentru o economie bazată pe cunoaștere. Optăm prioritar pentru corelarea cererii de pe piața muncii cu oferta educațională, pentru a reduce inflația de cadre în domenii pentru care nu există cerere și a concentra eforturile de pregătire profesională deosebită pentru domeniile în care cererea pieței de muncă este majoră. Reforma învățământului trebuie abordată pe dimensiuni diferite și în toate cazurile libertatea academică va fi asigurată, dar și însoțită de mecanisme corelative, pentru asigurarea eficienței. Sistemul de învățământ urmează a fi racordat deplin la standardele europene nu numai prin numărul de ani de studii și ore ascultate, dar prin calitatea studiilor și verificarea acestora în cadrul instituției de învățământ. Investițiile publice în învățământul primar și secundar urmează să crească considerabil, concomitent cu reducerea presiunii plăților indirecte. Sistemul educațional urmează a fi bazat pe educație cognitivă, formarea abilităților atitudinale, formarea competențelor și creativitate.

Învățământul superior trebuie să ajungă un pilon al dezvoltării, inovării și competitivității, iar pentru aceasta el necesită reformare și responsabilizare majoră, atât din partea celor care studiază, cât și din partea corpului didactic. Cercetarea trebuie asigurată în instituțiile de învățământ superior, cu multiple aplicări practice în țară și peste hotare. Învățământul secundar-profesional trebuie racordat deplin rigorilor și practicilor comunitare în domeniu, iar creșterea mobilității elevilor și studenților ar contribui la procesele respective, prin implicări practice a celor mai experimentați și instruiți. Reforma în învățământ necesită implantarea unei politici de securitate educațională corespunzătoare, pe care să o asigure instituțiile statului, dar să fie promovate și intervenții non-statale, deoarece lipsa ori nivelul redus al educației profesionale afectează securitatea națională pe termen mediu și lung, precum și securitatea individuală, prin determinarea unor procese migratorii ori de degradare socială.

9. RENAȘTEREA ȘI RECONSTRUCȚIA SATELOR MOLDOVEI

Localitățile rurale din republica Moldova rămân subdezvoltate, au grave deficiențe la capitolul infrastructurii, logisticii, capacităților umane și administrative. Toate strategiile și programele care au vizat satele Moldovei au eșuat. Situația nu a evoluat considerabil, încercările haotice nu au generat o dezvoltare sistemică a localităților rurale. Dezechilibrele actuale a nivelurilor de dezvoltare economică și socială dintre mediul rural și urban, precum și dintre regiuni sînt impedimente în dezvoltarea întregii țări. Reducerea disparităților teritoriale în privința calității vieții se poate realiza prin stimularea creșterii competitivității și revitalizarea zonelor defavorizate.

PAD conștientizează importanța realizării unor reforme vaste, pentru reconstruirea cadrului administrației publice locale pe principii europene, de autonomie și responsabilitate, prin parteneriat eficient între Guvern, autorități publice locale și societate civilă (comunitatea locală). Vom acorda o atenție deosebită suportului și susținerii activității autorităților administrației publice locale și a colectivităților locale, orientate spre dezvoltarea social-economică a localităților, consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane, pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor, perfecționarea mecanismelor naționale în domeniul descentralizării și asigurarea autonomiei locale autentice.

Susținem realizarea principalelor obiective ale dezvoltării regionale: funcționarea eficientă a instituțiilor de dezvoltare regională; elaborarea și implementarea strategiilor de dezvoltare regională durabilă pe termen lung și a planurilor operaționale pentru fiecare regiune. Pledăm pentru crearea parteneriatelor regionale strategice în vederea gestionării și implementării proiectelor de dezvoltare regională. Sprijinim procesele participative pentru maximizarea impactului dezvoltării regionale asupra celor săraci, a păturilor defavorizate. Optăm pentru implementarea mecanismelor transparente și eficiente de monitorizare și evaluare a procesului de dezvoltare regională, dar și pentru elaborarea și funcționarea unui mecanism viabil, flexibil și durabil de finanțare a dezvoltării regionale.

Dezvoltarea și diversificarea activităților economice din zonele rurale

PAD va sprijini construcția de conexiuni pentru comunitățile rurale de afaceri, asigurarea satelor Moldovei cu servicii bancare, asigurări, logistică, investiții, instruire și dezvoltare, care vor răspunde necesităților identificate de către autoritățile publice locale, împreună cu actorii relevanți (businessul privat, sectorul asociativ). Partidul va susține și va promova schimburi de experiență și proiecte de consultanță tehnică la nivelul beneficiarilor din zonele rurale în materie de agricultură modernă, tehnologii agricole performante, agricultură ecologică, dar și în materii legate de alte servicii și industrii rurale, relevante pentru dezvoltarea satelor Moldovei.

Pledăm pentru dezvoltarea și diversificarea activităților economice din zonele rurale prin dezvoltarea sectorului non-agricol, creșterea gradului de ocupare prin dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, crearea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții din mediul rural. Partidul va susține integrarea unor componente de sprijin producătorilor din economia rurală, adaptarea unui set de instituții, instrumente operaționale, stimulente fiscale la specificul spațiului rural.

Vom opta pentru participarea investitorilor locali și străini la realizarea programelor de reabilitare a infrastructurii rurale: spațiu locativ; infrastructură rutieră; gazificare; energie; apă și canalizare. Vom susține colaborarea instituțiilor moldovenești cu cele din statele vecine în vederea creierii de sisteme comune de prevenire a riscurilor naturale, tehnologice și industriale și de interacțiune în condițiile de forță majoră.

Agricultură modernă și performantă

Partidul Acțiunea Democratică își propune atingerea a trei categorii de obiective pentru dezvoltarea agriculturii performante: *economice*, prin promovarea progresului tehnic, alocarea optimă a resurselor, creșterea producției agricole; *sociale*, prin asigurarea unui nivel de viață echitabil pentru agricultori, cu prețuri rezonabile pentru consumatori; *politice*, prin garantarea securității alimentare și popularea uniformă a regiunilor.

Optăm pentru modernizarea sectorului agrar prin înzestrarea tehnică a entităților agricole, extinderea irigației, optimizarea structurii înființărilor agricole și extinderea spectrului de culturi agricole cultivate în țară.

Vom susține crearea unităților de aprovizionare cu input-uri moderne și calitative pentru agricultură și a celor de colectare a produselor agricole, liberalizarea importurilor de input-uri agricole cu scopul creșterii producțiilor și randamentelor medii în sectoarele vegetal și animalier.

PAD conștientizează, că corelarea între politica de dezvoltare a sectorului agroalimentar și politicile sectoriale (funciare, de piață, fiscale, comerciale, de creditare, și de investiții) este o condiție importantă pentru dezvoltarea unei agriculturi moderne, bazată pe performanță și dotare tehnică corespunzătoare. PAD va susține măsurile de politici direcționate spre eliminarea decalajului existent la nivel regional în dotarea tehnică a producătorilor agricoli. Astfel, mijloacele financiare din fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli, destinate procurării tehnici agricole vor fi repartizate producătorilor agricoli după gradul de înzestrare tehnică înregistrat în raioane și în funcție de necesitățile entităților agricole, fără o discriminare în funcție de mărimea gospodăriilor agricole, coloratura politică a APL, etc.

PAD va pleda pentru măsuri de politici îndreptate pentru încurajarea investițiilor către sectoarele care generează profit, pentru descurajarea agriculturii de subzistență și crearea unui mediu de afaceri fiscalizat, care să genereze venituri la bugetul de stat. Partidul va susține măsurile de politică realizate pentru descurajarea fenomenului concurenței nelocale în mediul rural, asigurarea transparenței în procesul de acordare a subvențiilor și înlăturarea deficiențelor existente în procesul de alocare a ajutoarelor de stat pentru agricultură.

Vom propune și vom promova programe de stat menite să stimuleze readucerea în circuitul agricol a proprietăților funciare gestionate neeficient, fără atentarea la dreptul de proprietate. PAD va susține stimularea creșterii productivității în agricultură și a calității produselor agricole, prin introducerea unor baremuri de productivitate și calitate obligatorii la sprijinul acordat de stat pentru creșterea culturilor agricole și a animalelor, promovarea egalității de șanse, stimularea ocupării și stoparea migrației din mediul rural, combaterea sărăciei, creșterea capacității de a răspunde la cerințele sporite pentru o calitate mai bună a vieții.

PAD va pleda pentru o ofertă locală mai valoroasă de produse și servicii agricole competitive și calitative pentru export și piața internă, servicii de turism rural, creșterea asortimentului de producție vegetală și animală din sectoarele considerate în prezent secundare în agricultură, cum ar fi producerea plantelor aromatice, utilizate la producerea uleiurilor volatile și de plante medicinale, cunicultură, piscicultură și apicultură.

Creșterea veniturilor populației din mediul rural

Partidul Acțiunea Democratică va pleda pentru politici de stat echilibrate direcționate spre stoparea exodului populației din mediul rural și crearea de condiții pentru revenirea, stabilirea și ocuparea în câmpul muncii a persoanelor plecate la muncă peste hotarele țării. Combaterea sărăciei în mediul rural, asigurarea accesului populației rurale la un loc de muncă stabil, studii și servicii medicale de calitate sînt o prioritate a partidului.

PAD va susține dezvoltarea și diversificarea activităților economice din zonele rurale și creșterea gradului de ocupare prin dezvoltarea întreprinderilor micro, mici și mijlocii, crearea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții din mediul rural, oferirea facilităților pentru încurajarea achiziției terenurilor agricole de către tinerii fermieri.

Vom promova programe de dezvoltare pentru zonele rurale defavorizate, care vor urmări crearea condițiilor pentru apariția și consolidarea unui sector non-agricol în mediul rural, asimilarea forței de muncă din agricultură și crearea de condiții acceptabile pentru întreprinderile ce doresc să părăsească circuitul agricol. Pentru partid este prioritară instruirea funcționarilor publici din administrația publică locală și a personalului organizațiilor neguvernamentale regionale în vederea atragerii resurselor suplimentare pentru proiecte de dezvoltare regională.

10. DEZVOLTARE DURABILĂ

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică al cărui fundament îl reprezintă asigurarea echilibrului între sistemele socio-economice și potențialul natural. Dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitățile generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Dezvoltarea durabilă poate fi privită ca o adaptare a societății și a economiei la marile probleme cu care omenirea se confruntă în prezent: schimbările climatice, criza de apă, poluarea aerului, seceta, deșertificarea, degradarea solurilor, epuizarea unor resurse naturale, deșeurile, pierderea biodiversității, creșterea populației, sărăcia, migrația etc. PAD conștientizează, ca pentru preîntâmpinarea, contracararea și eliminarea repercusiunilor acestora și pentru asigurarea dezvoltării economice, progresului social și dezvoltării umane sînt necesare măsuri concrete pe fiecare filieră.

Ținînd cont de faptul, că procesul de integrare europeană presupune și standarde europene în materie de dezvoltare durabilă, PAD susține obiectivele generale ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene: limitarea schimbărilor climatice, a costurilor și efectelor sale negative pentru societate și mediu; sistemul de transport satisfăcător nevoilor economice, sociale și de mediu; modele de producție și consum durabile; îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatării resurselor naturale; promovarea activă a dezvoltării durabile pe scara largă etc.

PAD optează pentru îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț resurse-producție-transport-distribuție-consum final prin optimizarea proceselor de producție și distribuție și prin reducerea consumului total de energie primară raportat la valoarea produselor sau serviciilor. Partidul va susține programele, care au drept obiectiv creșterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile în consumul total și în producția de electricitate,

PAD va pleda pentru utilizarea rațională și eficientă a resurselor primare neregenerabile și scăderea progresivă a ponderii acestora în consumul final; promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale de cogenerare de înaltă eficiență, valorificarea resurselor secundare de energie, susținerea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare în sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de eficiență energetică.

Pentru partid este primordială reducerea impactului negativ asupra mediului și diminuarea schimbărilor climatice cauzate de sistemele de încălzire urbană în cele mai poluate localități din țară, protecția și îmbunătățirea biodiversității și a patrimoniului natural prin sprijinirea managementului ariilor protejate, reducerea riscului de producere a dezastrelor naturale cu efect asupra populației, prin implementarea măsurilor preventive în cele mai vulnerabile zone sînt considerate priorități de partid.

PAD va susține programele de îmbunătățire a calității și a accesului la infrastructura de apă și apă uzată, prin asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în zonele urbane și rurale și stabilirea structurilor regionale eficiente pentru managementul serviciilor de apă/apă uzată. Aceste programe sînt menite să sprijine autoritățile locale în vederea accesării finanțării internaționale în aglomerările mici și mijlocii, cu scopul de a reabilita și a moderniza infrastructura locală de apă, dar și pentru promovarea utilităților regionale auto-finanțabile prin introducerea principiilor de recuperare a costurilor și de eficientizare a activității acestora.

Programele de întărire a capacității instituționale vor include, de asemenea, cursuri de instruire pentru autoritățile locale în vederea utilizării de către acestea a creditelor externe (co-finanțări) ca sursă de

finanțare pentru investițiile lor și pentru îmbunătățirea capacității lor de planificare a investiției în infrastructurile municipale pe o bază durabilă, prin introducerea unei discipline financiare și operaționale. Vor fi sprijinite și proiectele implementate la scară mică din localitățile rurale, care nu vor fi incluse în proiectele regionale, în vederea susținerii dezvoltării economiei rurale și îmbunătățirii condițiilor de trai pentru populația din mediul rural.

Partidul Acțiunea Democratică va opta pentru crearea și dezvoltarea sistemelor durabile de management al deșeurilor prin îmbunătățirea managementului deșeurilor și reducerea numărului de zone poluate istoric în raioanele țării. Partidul susține punerea în aplicare a proiectelor integrate de gestionare a deșeurilor la nivel național și regional prin orientarea ierarhică a investițiilor conform priorităților stabilite: prevenire, colectare selectivă, reciclare, valorificare, tratare și eliminare. Programele de management integrat se vor extinde progresiv și în mediul rural prin instituirea unor servicii de colectare, și prin eliminarea gropilor de gunoi necontrolate.

PAD va pleda pentru evaluarea complexă a resurselor fondului funciar, reabilitarea acestora, crearea sistemului informațional computerizat (banca de date) a calității solurilor, resurselor financiare, tranzacțiilor funciare efectuate, dar și a cererilor și ofertelor existente pe piața funciară, și furnizarea informației necesare tuturor deținătorilor de terenuri, agenților economici din agricultură, investitorilor străini.

Partidul Acțiunea Democratică va susține programele axate pe reducerea riscului de producere a dezastrelor naturale cu efect asupra populației prin implementarea măsurilor preventive în cele mai vulnerabile zone. Se va acționa pentru eficientizarea intervențiilor după inundații și alte dezastre naturale (cutremure, alunecări de teren) prin crearea unor unități operative speciale, instruirea și dotarea lor cu echipamente, precum îmbunătățirea sistemelor de avertizare și informarea publică asupra riscurilor.

11. INTEGRARE EUROPEANĂ CU STANDARDE EUROPENE INTERNE

Sloganul integrării europene a fost utilizat în calitate de mesaj electoral pentru alegători și public, dar nici o guvernare nu a avut ca rezultat apropierea reală a Republicii Moldova de standardele și valorile Uniunii Europene, problemele grave cu care se confruntă societatea noastră rămân aceleași: nivel incontrolabil al corupției, capacități administrative reduse, ineficiența sistemului judecătoresc și a organelor de drept, nivel major al sărăciei. Nici valorile care puteau și trebuiau promovate în primul rând ca urmare a schimbării conducerii politice nu s-au consolidat, avem în continuare democrație de vitrină, drepturile omului nu sînt respectate, libertatea și securitatea persoanei nu este garantată. Incapacitatea autorităților Republicii Moldova de a-și onora promisiunile date în fața partenerilor europeni determină reprezentanții UE să privească țara noastră cu un scepticism tot mai mare, devine tot mai mare riscul ca țara noastră să fie exclusă definitiv de pe lista priorităților europene.

Cu toate neajunsurile și deficiențele existente, Republica Moldova întrunește mai multe condiții obiective, care facilitează considerabil procesul integrării europene: amplasarea geografică, numărul relativ mic al populației, nivelul culturii și educației generale, schimburile frecvente și un număr considerabil de cetățeni care deja se află în țările Uniunii Europene. Sîntem un stat cu vocație europeană, susținem valorile politice comunitare, putem contribui la tezaurul cultural al Europei unite. Doar vectorul european poate oferi țării noastre posibilitatea dezvoltării și atingerii valorilor democrației autentice, iar implementarea standardelor comunitare și a celor mai bune practici europene în toate sferele vieții pot asigura o apropiere reală a Republicii Moldova de Uniunea Europeană.

Pentru apropierea de UE, este necesară accelerarea reformelor interne politice, economice și democratice în vederea îndeplinirii criteriilor de aderare de la Copenhaga, adoptarea și promovarea standardelor și normelor europene în toate domeniile de activitate. Se impune fundamentarea și consolidarea instituțiilor democratice, a statului de drept și a drepturilor omului, în conformitate cu practica, principiile și standardele Uniunii Europene.

PAD optează pentru revizuirea și consolidarea mecanismului de coordonare a reformelor și angajamentelor asumate în fața partenerilor comunitari, prin instituirea unei structuri guvernamentale distincte, direct responsabile de domeniul integrării europene.

Printre prioritățile de bază rămîn susținerea și promovarea reformelor care să determine în termen scurt liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova, obținerea unor noi facilități economice în accesarea pe piața europeană și intrarea nestingherită a mărfurilor și serviciilor din UE necesare pe piața internă. PAD pledează pentru demararea procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, luînd în considerare experiența altor state din Europa de Sud-Est, ținînd cont de necesitatea implementării unor strategii de comunicare și informare internă privind procesele de integrare europeană, progresele în domeniu, acțiunile și mecanismele de soluționare a problemelor apărute în procesele integratorii. Demonstrînd perseverență și fermitate în acțiuni vom fi capabili să trezim interesul partenerilor din Uniunea Europeană față de țară și poporul nostru, vom dovedi că sîntem demni de a ne considera europeni, vom trezi sentimentul de respect față de poporul și țara noastră și cel mai important - vom renaște sentimentul de respect propriu al cetățenilor Republicii Moldova față de țara lor.

12. POLITICĂ EXTERNĂ PRINCIPALĂ ȘI ECHILIBRATĂ

În 20 de ani de existență, Republica Moldova așa și nu a fost în stare să formuleze principii clare, transparente și efective ale politicii sale externe. Inițial, prea lung a durat orientarea în spațiul politic înconjurător, oscilând între dorința de a se rupe din câmpul magnetic al spațiului ex-sovietic și frica unor inovații cardinale în domeniile economic, politic și social. Republica Moldova nu a reușit să se impună în calitate de partener credibil și previzibil nici pentru partenerii din Occident, nici pentru cei din Est. Pe parcursul întregii perioade autoritățile moldovenești au fost dominate de fluctuații diplomatice, în majoritatea cazurilor inexplicabile. Până în prezent nu a fost stabilit un cadru normal al relațiilor cu țările vecine - România și Ucraina, fapt ce cauzează inconveniențe atât businessului, cât și cetățenilor Republicii Moldova. Nu s-a reușit stabilirea unor reguli clare de joc cu Federația Rusă – putere regională majoră, dar și partener economic important pentru țara noastră. Nu a fost demonstrată credibilitatea țării noastre în raporturile sale cu țările Occidentale – atât UE, cât și SUA. Autoritățile Republicii Moldova nu au reușit să stabilească un sistem complex al politicii externe, care ar reflecta și ar promova în exterior interesele naționale multidimensionale – economice, politice, energetice, demografice, sociale, de securitate etc. Diverse verigi ale politicii externe acționează haotic, deseori în contradicție, ministerul de Externe nu a devenit un centru operativ de luare a deciziilor în domeniul politicii externe. Partidul Acțiunea Democratică propune reformatarea principiilor de pregătire și adoptare a deciziilor de politică externă, fortificarea sistemului diplomatic al Republicii Moldova în calitatea lui de avangardă a promovării intereselor și imaginii țării. În acest sens, PAD va opta pentru transformarea sistemului politicii externe în unul armonios, deciziile și acțiunile cărora vor reflecta în mod multidimensional interesele politice, economice și sociale ale statului. Ministerul de externe urmează a fi transformat într-o structură eficientă, înalt profesionistă, demnă după conținut și formă de funcția diplomatică. Este imperios necesară depolitizarea serviciilor implicate în promovarea politicii externe a Republicii Moldova, activitatea acestora urmând a fi bazată doar pe interesele naționale ale țării, pe necesitatea protejării intereselor și demnității cetățenilor Republicii Moldova. Ca urmare a realizării obiectivelor propuse, Republica Moldova va obține un serviciu diplomatic performant, capabil să promoveze cu demnitate o politică externă în conformitate cu interesele naționale și ale cetățenilor săi. Politica externă a Republicii Moldova va deveni adecvată necesităților statului și societății, responsabilă, previzibilă, activă și multidimensională. Este necesară concentrarea eforturilor pentru a ridica la un nivel net superior autoritatea Republicii Moldova în organizațiile internaționale și regionale la care participă, prin promovarea unei poziții active vis-a-vis de subiectele de importanță globală și regională. Urmează a fi elaborate, negociate și implementate reguli de comportament în raport cu principalii actori internaționali și regionali, în vederea stabilirii unui cadru predictibil în colaborarea cu partenerii. Mecanismele politicii externe trebuie să promoveze cu eficacitate și perseverență interesele naționale ale statului, să protejeze interesele și demnitatea cetățenilor Republicii Moldova. PAD susține extinderea numerică a reprezentanțelor diplomatice și consulare ale Republicii Moldova peste hotare, în special în țările care reprezintă un centru activ al intereselor și proceselor economice, politice, culturale, precum și în țările cu o prezență semnificativă a originarilor din Republica Moldova. Pledăm pentru crearea unui sistem special de luare a deciziilor în politica externă, care ar ține cont atât de interesele politice ale statului, cât și de interesele din domeniile economiei reale, comerțului, energiei, transportului, educației, ocrotirii sănătății - domenii ce asigură bunăstarea și dezvoltarea armonioasă a societății. Este necesar dialogul permanent, perseverent și transparent cu țările vecine - Ucraina și România, în vederea asigurării cadrului stabil și reciproc avantajos de colaborare, lipsit de politizare excesivă a subiectelor de interes reciproc. Trebuie consolidat cadrul adecvat al relațiilor cu Federația Rusă, având în vedere interesele naționale ale Republicii Moldova dar și ținând cont de rolul și poziția Federației Ruse în subiecte ce țin de integritatea teritorială a țării, dar și de importanța Rusiei în calitate de actor internațional și regional. PAD susține crearea condițiilor pentru sporirea

credibilității Republicii Moldova în raporturile sale cu țările-membre ale Uniunii Europene și SUA, în vederea asigurării asistenței consistente pentru continuarea și intensificarea reformelor structurale. Vom depune toate eforturile pentru ca Republica Moldova trebuie să fie apreciată în calitate de partener credibil și previzibil, care a depășit etapa de incertitudine și inconsecvență, care lucrează eficient pentru sine și pentru parteneri.

ÎNCHEIERE

Partidul Acțiunea Democratică este partid reformator, cu vocație europeană și doctrină liberală modernă, constituit pentru promovarea și implementarea reformelor politice, economice și sociale orientate spre bunăstare, în scopul constituirii și consolidării clasei sociale de mijloc, în calitate de pilon de bază al societății moderne.

Partidul Acțiunea Democratică va promova prioritar valorile doctrinare la care a subscris: libertate individuală și egalitate în fața legii; responsabilitate socială și grijă față de oameni; democrație liberală; constituționalism și stat de drept; economie competitivă, bazată pe proprietatea privată; unitate națională și integrare europeană.

În calitate de partid reformator, PAD susține schimbarea paradigmei de dezvoltare economică a țării și se va implica activ în procesul amplu și complex de reformare a economiei naționale, dar cu respectarea obligatorie a principiului: REFORME PENTRU CETĂȚENI. Pentru Partidul Acțiunea Democratică sînt prioritare asigurarea condițiilor decente de trai și de activitate pentru toți cetățenii Republicii Moldova, asigurarea și realizarea drepturilor fundamentale ale omului, promovarea politicilor de tineret și asigurarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea tinerei generații și a rolului acesteia în societate.

Optăm pentru redarea suveranității poporului Republicii Moldova, vom promova acțiuni și procese care să asigure: mai multe mecanisme de exercitare directă a suveranității naționale; control electoral extins și responsabilitate sporită a puterii; garanții și protecție împotriva abuzurilor și a uzurpării puterii.

PAD susține procesul de renaștere și consolidare a identității naționale, asigurarea independenței, suveranității, integrității și reintegrării teritoriale a Republicii Moldova, concomitent cu promovarea procesului de integrare europeană a țării. Sîntem deschiși pentru colaborare, vom asculta și consulta opinia cetățenilor, vom oferi remedii concrete pentru probleme concrete, vom contribui la realizarea aspirațiilor umane și la afirmarea personalității oricărui om.

Pentru Partidul Acțiunea Democratică: FIECARE ZI CONTEAZĂ!